

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА"
для студентів напряму підготовки 6.030505
"Управління персоналом та економіка праці"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри регіональної економіки.
Протокол № 1 від 30.08.2011 р.

Укладач Кожанова Є. П.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Економіка підприємства" для студентів напряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці" всіх форм навчання / укл. Є. П. Кожанова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 68 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, плани лекцій і семінарських (практичних) занять, матеріал щодо закріплення знань (індивідуальне навчально-дослідне завдання, самостійна робота, контрольні запитання), методичні рекомендації, систему поточного і підсумкового контролю знань студентів.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки "Управління персоналом та економіка праці" всіх форм навчання.

Вступ

Підприємство є основною первинною ланкою економічної системи. Ринкові принципи діяльності – раціональність, економічність і ефективність – знаходять на рівні підприємства первинну сферу свого здійснення. В умовах ринкової економіки підприємство повинно ставитись до своєї теперішньої діяльності й до майбутнього розвитку творчо, досліджуючи кон'юнктуру ринку, враховуючи фактори зовнішнього середовища. Кожне підприємство в умовах нестабільності зовнішнього середовища повинно вчитися заздалегідь реагувати на загрози, що виникають, і не упускати можливості. В умовах дії Господарського кодексу України підприємства мають реальні права щодо вироблення напрямів свого розвитку як виробничої, так і фінансово-комерційної діяльності, що висуває певні вимоги до усіх працівників підприємства. Підприємство повинно прагнути пошуку найбільш вигідних для народного господарства й споживачів, рентабельних для підприємства сфер діяльності. Перехід до ринкової економіки потребує проведення на підприємствах наукових досліджень і розробок. Особливе значення має організація маркетингового підходу в усіх сферах діяльності підприємства, націленість на запити споживачів.

Сучасні спеціалісти промислових підприємств повинні володіти знаннями, які б дозволили їм забезпечити ефективно функціонуюче виробництво, що випускає конкурентноспроможну продукцію, постійне оновлення виробництва на базі новітніх досягнень науки й техніки, високий рівень дохідності за рахунок раціонального використання всіх видів ресурсів. Для цього майбутнім спеціалістам необхідно вивчати систему спеціальних наукових дисциплін, серед яких однією із основних є "Економіка підприємства".

Метою вивчення дисципліни "Економіка підприємства" є формування у студентів системи теоретичних знань, вмінь та навичок практичної роботи щодо методів організації ефективного господарювання на рівні підприємства; набуття теоретичних і практичних знань щодо вирішення конкретних економічних завдань, які дозволили б їм найкращим чином досягти економічних цілей підприємства – одержання високих прибутків, вибір найбільш оптимальних рішень на перспективу.

Предметом дисципліни є форми виявлення економічних законів і закономірностей розвитку суспільного виробництва у господарській діяльності підприємства.

Програма дисципліни передбачає першочергове вивчення теоретичних основ економіки підприємства й подальшого їх використання для забезпечення високої ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства. У зв'язку з цим студенти вивчають концепцію функціонування підприємства, його ресурсне забезпечення, витрати підприємства та фактори їх зниження, фінансові результати та ефективність діяльності підприємства.

Лекційна форма навчання поєднується з різними видами практичних та семінарських занять, на яких закріплюються і поглиблюються одержані на лекціях знання, що сприяє виробленню вмінь та навичок практичної діяльності. Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки. Усі види занять розроблені відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Робоча програма дисципліни розроблена відповідно до вимог галузевого стандарту вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України на базі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, розробленої Науково-методичною комісією з економіки і підприємництва Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Структура програми навчальної дисципліни "Економіка підприємства" наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка бакалавра	Галузь знань, напрям, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних до ECTS – 4; у тому числі змістовних модулів – 2; самостійна робота; індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ).	Галузь знань: 0305 "Економіка і підприємництво"	Нормативна. Рік підготовки: 2. Семестр: 4
Кількість годин: усього – 144; за змістовними модулями: модуль 1 – 74 год.; модуль 2 – 70 год.	Шифр та назва напрямку 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці"	Лекції: кількість годин – 34. Практичні (семінарські): кількість годин – 34. Самостійна робота: кількість годин – 76
Кількість тижнів викладання дисципліни: 17. Кількість годин за тиждень – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: іспит

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів у галузі економіки підприємства

Бакалавр з напрямку підготовки 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці" здатний виконувати професійні роботи й обіймати певні посади, перелік яких наведено у табл. 2 (за Національним класифікатором ДК 003.2010 "Класифікатор професій").

Таблиця 2

Професійні назви робіт, які здатний виконувати бакалавр з напрямку підготовки "Управління персоналом та економіка праці"

Код	Професійна назва роботи
1466	Менеджери (управителі) у сфері пенсійного страхування
1477	Менеджери (управителі) з підбору, забезпечення та використання персоналу
1477.1	Менеджери (управителі) з підбору, забезпечення та використання персоналу
1483	Менеджери (управителі) у соціальній сфері
2412	Професіонали в галузі праці та зайнятості
3435	Організатори діловодства
3435.2	Організатори діловодства (види економічної діяльності)
3460	Соціальні працівники
1232	Начальник бюро організації праці та заробітної плати цеху
1232	Начальник відділу підготовки кадрів
1232	Начальник відділу соціального розвитку
1232	Начальник лабораторії наукової організації праці та управління виробництвом
1232	Начальник лабораторії соціології та психофізіології праці
1232	Начальник нормативно-дослідної лабораторії (станції) з питань праці
1477.1	Менеджер (управитель) з персоналу
1483	Менеджер (управитель) у соціальній сфері
2446.1	Молодший науковий співробітник (соціальний захист населення)
2446.1	Науковий співробітник (соціальний захист населення)
2446.2	Соціальний працівник
2446.2	Фахівець із соціальної роботи
3119	Хронометражист
2446.1	Науковий співробітник-консультант (соціальний захист населення)
2412.2	Нормувальник гірничий
2412.2	Нормувальник гірничий кар'єру, рудника, шахти
2412.2	Нормувальник гірничий на підземних роботах

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента повинні сформуватися професійні компетенції, представлені у табл. 3.

Необхідна навчальна база перед початком вивчення навчальної дисципліни

Вивчення дисципліни студенти починають, одержавши необхідні знання та професійні компетенції в інших галузях науки й виробничої практики. Вивчати дисципліну необхідно на основі вивчених раніше дисциплін "Політична економія", "Мікроекономіка", "Макроекономіка", "Статистика". Знання та вміння, які необхідно мати студентам для опанування навчальної дисципліни "Економіка підприємства", наведені у табл. 4.

Таблиця 3

Професійні компетенції бакалавра з напрямку підготовки "Управління персоналом та економіка праці" після вивчення навчальної дисципліни "Економіка підприємства"

Групи професійних компетенцій	Клас професійних завдань	Компетенції бакалавра
1	2	3
1. Професійні компетенції	1.1. Аналіз зовнішнього середовища господарювання підприємства	1.1.1. Організувати збір і аналізувати інформацію про фактори зовнішнього середовища, оцінювати їх вплив на діяльність підприємства
	1.2. Організація роботи підприємства	1.2.1. Здійснювати вибір видів підприємств, їх організаційно-правових форм відповідно до умов та особливостей функціонування створюваного підприємства 1.2.2. Розробляти організаційні структури управління підприємством, визначати фактори, що обумовлюють їх побудову
	1.3. Формування виробничої програми підприємства	1.3.1. Володіти методиками формування виробничої програми підприємства 1.3.2. Оцінювати конкурентоспроможність продукції, розробляти заходи щодо її підвищення

Продовження табл. 3

1	2	3
	1.4. Організація планової роботи на підприємстві	1.4.1. Володіти методами збору інформації для складання планів підприємства
		1.4.2. Вибирати методи прогнозування та планування діяльності підприємств в залежності від різних факторів
	1.5. Забезпечення ефективного використання капіталу підприємства	1.5.1. Оцінювати вартість основних засобів, нематеріальних активів, здійснювати їх переоцінку, визначати їх знос
		1.5.2. Розраховувати амортизаційні відрахування основних фондів та нематеріальних активів
		1.5.3. Визначати оптимальний період корисного використання основних фондів та нематеріальних активів
		1.5.4. Оцінювати технічний стан і ефективність використання основних фондів, розробляти напрями подальшого покращення їх використання
		1.5.5. Оцінювати економічну доцільність модернізації, реконструкції обладнання
		1.5.6. Здійснювати нормування обігових коштів, розробляти заходи прискорення оборотності оборотних коштів
	1.6. Організація роботи персоналу і оплати праці	1.6.1. Визначати оптимальну чисельність окремих категорій працівників, раціональну структуру персоналу на підприємстві
		1.6.2. Здійснювати оцінку показників руху і стабільності кадрів, визначати заходи щодо зниження плинності кадрів на підприємстві
		1.6.3. Розробляти кадрову політику і систему управління персоналом
		1.6.4. Визначати якість робочої сили за різними характеристиками
		1.6.5. Володіти методами вимірювання продуктивності праці, визначати фактори її зростання
		1.6.6. Здійснювати раціональну організацію оплати праці на підприємстві, здійснювати вибір форм і систем оплати праці, визначати оптимальну величину і склад фонду оплати праці

Продовження табл. 3

1	2	3
	1.7. Організація інвестиційної діяльності на підприємстві	1.7.1. Оцінювати ефективність реальних інвестицій, здійснювати вибір інвестиційних проектів
	1.8. Забезпечення ефективного використання виробничої потужності підприємства	1.8.1. Розраховувати виробничу потужність підприємства, виявляти "вузькі місця" та розробляти заходи щодо їх усунення
	1.9. Розрахунок витрат на виробництво і збут продукції, визначення ціни на продукцію підприємства	1.9.1. Розраховувати собівартість продукції та витрати операційної діяльності; складати кошторис витрат
		1.9.2. Здійснювати розрахунок витрат на виробництво продукції у комплексних виробництвах
		1.9.3. Оцінювати розмір витрат у залежності від обсягу виробництва
		1.9.4. Розробляти заходи щодо зниження витрат на виробництво й збут продукції
		1.9.5. Вибирати доцільні стратегії ціноутворення на продукцію підприємства, визначати ціни на продукцію, обґрунтовувати доцільність знижок з ціни та розрахувати їх розмір
	1.10. Визначення фінансових показників діяльності підприємства	1.10.1. Оцінювати джерела формування показників прибутку, розробляти заходи щодо їх підвищення показників прибутку і рентабельності
	1.11. Забезпечення економічної безпеки та антикризової діяльності підприємств	1.11.1. Оцінювати рівень економічної безпеки підприємства
		1.11.2. Визначати симптоми й причини банкрутства підприємства
		1.11.3. Розробляти програму виходу підприємства з економічної кризи
2. Особистісні компетенції		2.1. Володіти усним та письмовим спілкуванням українською, російською та іноземними мовами
		2.2. Мати мотивації до навчання упродовж всього життя
		2.3. Володіти навичками самостійного набуття знань

1	2	3
3. Загальнонаукові компетенції		3.1. Володіти знаннями об'єктивних економічних законів розвитку. економіки
		3.2. Володіти сучасними інформаційними технологіями
		3.3. Володіти методологіями та вміння використовувати аналітичні навички
		3.4. Знати методи ведення наукових досліджень та їх застосовувати
		3.5. Аналізувати та застосувати передовий досвід в забезпеченні ефективного використання трудових ресурсів підприємства

Таблиця 4

**Знання та вміння, які необхідно мати студентам з напрямку
підготовки "Управління персоналом та економіка праці"
для опанування навчальної дисципліни**

Тема	Знання та вміння студентів, потрібні для опанування теми	Навчальна дисципліна, де формуються знання та вміння
1	2	3
Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва	1.1. Економічні закони: суть, об'єктивний характер, механізм використання	Політична економія. Мікроекономіка.
	1.2. Економічна система: сутність і структура. Класифікація економічних систем за різними ознаками. Типи економічних систем	
	1.3. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки	
	1.4. Сутність підприємництва та умови його існування	
	1.5. Види та функції підприємництва	
	1.6. Роль підприємства і підприємництва в умовах ринкової економіки	
Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми	2.1. Форми і види підприємств	Мікроекономіка.

Продовження табл. 4

1	2	3
Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств	3.1. Роль держави в економіці та основні функції держави	Політична економія. Мікроекономіка
	3.2. Роль інформаційного середовища	
	3.3. Інфраструктура ринку	
Тема 4. Структура та управління підприємством	4.1. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на макрорівні	Мікроекономіка
Тема 5. Ринок і продукція	5.1. Економічні потреби суспільства, їх сутність і класифікація	Політична економія. Мікроекономіка
	5.2. Попит, пропозиція, їх взаємодія	
	5.3. Конкуренція та її сутність. Функції та форми конкуренції	
	5.4. Принципи класифікації ринків	
Тема 6. Планування діяльності підприємства	6.1. Економічні закони: сутність, об'єктивний характер, механізм використання	Політична економія. Мікроекономіка
	6.2. Регулювання економіки – головна економічна риса держави	
	6.3. Концепція державного регулювання	
	6.4. Сутність, цілі, важелі та основні напрями регулювання економіки	
Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	7.1. Процес праці та його основні моменти	Політична економія. Мікроекономіка
	7.2. Ринок праці та розподіл трудових ресурсів	
	7.3. Трудові відносини: сутність і структура	
	7.4. Вартість робочої сили	
	7.5. Заробітна плата: сутність, форми, системи	
	7.6. Теорії заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата	
	7.7. Мінімальна заробітна плата та її критерії	
	7.8. Зайнятість населення: сутність і форми	
	7.9. Безробіття: сутність, причини, економічні й соціальні наслідки	
Тема 8. Капітал підприємства	8.1. Капітал як економічна категорія.	Політична економія. Мікроекономіка.

Продовження табл. 4

1	2	3
	8.2. Ринок капіталу та його складові	
	8.3. Кругообіг капіталу і його стадії	
Тема 9. Інвестиції	9.1. Інвестиції та їх роль у національній економіці	Політична економія. Макроекономіка
	9.2. Відсоткова ставка як чинник інвестиційного попиту	
Тема 10. Інноваційна діяльність	10.1. Економічне зростання і економічний розвиток. Роль інвестицій у економічному зростанні. Матеріальні чинники економічного зростання	Політична економія
	10.2. Науково-технічна революція та її роль у економічному зростанні.	
Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства	11.1. Вплив технічного прогресу на економічне зростання	Макроекономіка
Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції	12.1. Виробничі можливості суспільства та продукти виробництва	Політична економія. Мікроекономіка
	12.2. Чинники виробництва	
	12.3. Виробнича функція, її поняття, параметри, види	
	12.4. Віддача від масштабу, позитивні і негативні ефекти від масштабу	
	12.5. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації виробництва	
Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції	13.1. Витрати виробництва як передумова виробництва	Політична економія. Мікроекономіка
	13.2. Теорії витрат. Сучасна класифікація витрат. Суспільні витрати	
	13.3. Економічні й бухгалтерські витрати. Проблеми зниження витрат	
	13.4. Ціна товару і фактори, що на неї впливають	
Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	14.1. Прибуток як економічна категорія	Політична економія
	14.2. Концепції про джерела прибутку	
	14.3. Функції та види прибутку	
	14.4. Норма прибутку. Фактори, які впливають на норму прибутку	

1	2	3
Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація	15.1. Економічне зростання та його чинники	Політична економія. Макроекономіка
	15.2. Основні моделі економічного зростання	
	15.3. Проблеми зростання економіки України	
Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність	16.1. Економічні кризи та їх причини	Політична економія
	16.2. Державне антициклічне регулювання економіки	
	16.3. Сутність та причини виникнення глобальних проблем	

2. Тематичний план курсу навчальної дисципліни

При вивченні дисципліни "Економіка підприємства" студенти мають ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань.

Тематичний план дисципліни складається з двох модулів, кожний з яких об'єднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує декілька навчальних елементів дисципліни за змістом та їх взаємозв'язком.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські і практичні заняття, індивідуальна науково-дослідна робота, самостійна робота студента. Структура залікового кредиту дисципліни наведена у табл. 5.

Таблиця 5

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин			
	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
1	2	3	4	5
Модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства				
Тема 1. Теорії підприємств і основи				

підприємництва	2	2		3
----------------	---	---	--	---

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5
Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми	2	2		3
Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств	2	2		3
Тема 4. Структура та управління підприємством	2	2		3
Тема 5. Ринок і продукція	2	2		6
Тема 6. Планування діяльності підприємства	2	2		4
Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	2	2		6
Тема 8. Капітал підприємства	4	4		10
Разом годин за модулем	18	18	-	38
Модуль 2. Організація та економічні результати діяльності підприємства				
Тема 9. Інвестиції	2	2		4
Тема 10. Інноваційна діяльність	2	2		4
Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства	2	2		4
Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції	2	2		4
Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції	4	4		10
Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	2	2		4
Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація	1	1		4
Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність	1	1		4
Разом годин за модулем	16	16		38
Всього годин	34	34	-	76

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

**Модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання.
Ресурсне забезпечення діяльності підприємства**

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

1.1. Поняття підприємства та основні засади його функціонування.

Поняття підприємства як первинної економічної ланки виробничої сфери. Цілі та напрями діяльності підприємства. Правові основи функціонування підприємств в Україні.

1.2. Теорії підприємств.

Основні теоретичні моделі підприємства: неокласична, інституціональна, еволюційна, підприємницька, агентська, інтеграційна, їх сутнісна характеристика.

1.3. Загальна характеристика підприємницької та господарської діяльності.

Сутність господарської діяльності. Сутність та основні функції підприємницької діяльності. Моделі підприємництва. Правове забезпечення підприємницької діяльності в Україні. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності: одноосібна власність, товариства, корпорації. Виробнича та посередницька діяльність.

1.4. Договірні взаємовідносини в підприємницькій діяльності.

Договірні відносини і партнерські зв'язки в підприємницькій діяльності. Сутність договору. Види договорів: установчий та підприємницький. Класифікація договорів за сферами діяльності. Структура договору. Форми співробітництва підприємців у різних сферах здійснення підприємницької діяльності.

1.5. Міжнародна підприємницька діяльність.

Міжнародна підприємницька діяльність, її суб'єкти. Різновиди зовнішньоекономічної діяльності. Регулювання міжнародної підприємницької діяльності.

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

2.1. Класифікація підприємств.

Класифікація підприємств. Види та організаційні форми підприємств в Україні, їх загальна характеристика. Унітарні та корпоративні підприємства.

2.2. Господарські товариства.

Акціонерні товариства. Товариства з обмеженою відповідальністю, з додатковою відповідальністю, з повною відповідальністю. Командитні товариства.

2.3. Види підприємств за розміром та за формою власності.

Класифікація підприємств залежно від їх розмірів та кількості працюючих: малі підприємства, середні та великі. Пільги для суб'єктів малого підприємництва, які діють в Україні. Види підприємств в Україні за формою власності: приватне підприємство, підприємство колективної власності, комунальне підприємство, державне підприємство, підприємство засноване на змішаній формі власності.

2.4. Об'єднання підприємств.

Види об'єднань підприємств: асоціації, корпорації, концерни, консорціуми, холдинги, промислово-фінансові групи. Економічні аспекти діяльності об'єднань підприємств в Україні.

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

3.1. Сутність та складові зовнішнього середовища господарювання підприємств.

Підприємство як відкрита система, вплив зовнішнього оточення на діяльність підприємства. Складові зовнішнього середовища господарювання підприємств.

3.2. Зовнішнє середовище найближчого оточення.

Постачальники ресурсів, посередники, споживачі. "Контактні" аудиторії: фінансові установи; засоби масової інформації; державні установи, що займаються наглядом і регулюванням виробничої діяльності; місцеві контактні аудиторії. Конкуренти, напрями і методи збору інформації про конкурентів.

3.3. Віддалене (загальне) зовнішнє середовище підприємств.

Соціальне середовище: темпи зростання населення, його вікова структура, стиль життя, звички та моральні цінності, етичні та релігійні основи суспільства.

Правове середовище. Контрактне право. Закони та правові акти, що захищають споживачів. Закони, що захищають споживачів від монопольних цін. Закони, які стосуються взаємовідносин організацій з суспільством. Законодавство про охорону оточуючого середовища.

Державне і політичне середовище. Державне замовлення, регулююча роль держави щодо оподаткування, регулювання кредитних ставок, фінансування довгострокових капітальних вкладень і т. ін.

Науково-технічні фактори. Структурна перебудова економіки. Науково-технічний прогрес, спрямований на вирішення соціальних проблем, подолання обмеженості ресурсів, зокрема, паливно-енергетичних,

оволодіння принципово новими технологіями. Роль держави у регулюванні науково-технічного прогресу.

Економічні фактори. Рівень зайнятості, інфляція, податкові умови бізнесу.

3.4. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на підприємство.

Складання переліку зовнішніх погроз та можливостей. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства.

Тема 4. Структура та управління підприємством

4.1. Структура підприємства.

Виробничі структурні підрозділи підприємств: виробництва, цехи, відділення, дільниці, бригади, бюро, лабораторії тощо. Функціональні структурні підрозділи апарату управління: управління, відділи, бюро, служби тощо. Функції, права та обов'язки структурних підрозділів підприємства. Філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи підприємств.

4.2. Сутність та функції процесу управління.

Сутність і основні задачі управління підприємством. Принципи та підходи до здійснення процесу управління. Рівні управління на підприємстві. Планування, організація, мотивація та контроль як основні функції управління підприємством.

4.3. Методи управління діяльністю підприємств.

Поняття методів управління. Класифікація методів управління. Економічні, організаційні, соціально-психологічні методи управління.

4.4. Організаційні структури управління підприємствами.

Основні типи організаційних структур управління. Принципи та етапи побудови організаційних структур управління.

Тема 5. Ринок і продукція

5.1. Ринкове середовище господарювання підприємств.

Поняття, зміст та класифікація ринків. Структура та інфраструктура ринків. Роль і місце підприємств у ринковому середовищі.

5.2. Характеристика продукції та її класифікація.

Поняття продукції та її класифікація. Номенклатура та асортимент продукції. Вимірники обсягу продукції. Товарна, валова, чиста та реалізована продукція, їх розрахунок.

5.3. Виробнича програма підприємства.

Виробнича програма підприємства та порядок її формування. Основні розділи та техніко-економічні показники виробничої програми. Ресурсне обґрунтування виробничої програми. Система контролю за виконанням виробничої програми підприємства.

5.4. Маркетингова діяльність підприємства та ринку.

Визначення маркетингу. Основні функції та принципи маркетингу. Маркетингове середовище підприємства.

Стратегія і тактика маркетингу. Сегментація ринку. Основні стратегії виходу підприємства на ринок. Стимулювання збуту продукції підприємства.

Тема 6. Планування діяльності підприємства

6.1. Основи планування.

Планування як функція управління. Методологічні основи планування. Основні принципи планування. Класифікація методів планування діяльності підприємства, їх характеристика.

6.2. Стратегічне планування розвитку підприємства.

Сутність стратегічного планування. Основні етапи стратегічного планування діяльності підприємств. Види стратегій. Бізнес-планування: призначення, цілі та функції. Зміст основних розділів бізнес-плану та методика їх складання.

6.3. Тактичне та оперативне планування.

Сутність тактичного та оперативного планування, їх відмінність від стратегічного. Зміст тактичних планів. Система оперативного планування.

6.4. Прогнозування розвитку підприємств.

Сутність прогнозування. Мета, об'єкти й принципи прогнозування. Види методів економічного прогнозування розвитку підприємств.

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

7.1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства. Визначення чисельності окремих категорій працівників.

Трудові ресурси та персонал підприємства. Склад персоналу на промисловому підприємстві. Поняття промислово-виробничого та непромислового персоналу. Якість робочої сили за різними характеристиками. Розрахунок ефективного фонду часу роботи працівників. Визначення чисельності різних категорій працівників та структури

персоналу. Поняття змінної, явочної, штатної, облікової, середньо-облікової чисельності працівників.

7.2. Показники руху і стабільності кадрів на підприємстві.

Зовнішній і внутрішній рух кадрів. Показники зовнішнього руху кадрів: загальний коефіцієнт обороту робочої сили, коефіцієнти обороту з прийому і вибуття, коефіцієнт поточності кадрів. Причини зовнішнього руху робочої сили. Показники стабільності кадрів. Види внутрішнього руху кадрів, показники вимірювання.

7.3. Кадрова політика і система управління персоналом. Колективний договір.

Кадрова політика і система управління персоналом: мета, функції, принципи здійснення. Оцінка персоналу, її види. Функції оцінки персоналу та напрями використання її результатів. Колективний договір на підприємстві: мета, порядок укладання, основні розділи.

7.4. Продуктивність праці як економічна категорія. Резерви і фактори зростання продуктивності праці.

Сутність продуктивності праці. Методи вимірювання продуктивності праці: натуральний, трудовий, вартісний. Показники продуктивності праці. Прогнозування зміни продуктивності праці на підприємстві за рахунок різних факторів.

7.5. Організація оплати праці на підприємстві. Форми та системи оплати праці працівників різних категорій.

Сутність та функції оплати праці. Державна політика та законодавство з оплати праці. Тарифні угоди. Організація оплати праці на підприємстві. Тарифна система та її елементи. Форми оплати праці робітників: відрядна і погодинна. Характеристика різних систем оплати праці. Оплата праці керівників, фахівців і службовців.

7.6. Склад фонду оплати праці на підприємстві. Мотивація трудової діяльності та організація преміювання працівників.

Основана та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати. Доплати і надбавки до заробітної плати: види, порядок нарахування. Система мотивації трудової діяльності. Моделі мотивації. Класифікація методів мотивації результативності діяльності. Організація преміювання персоналу. Принципи побудови системи преміювання. Участь працівників у прибутку (доходах) підприємства.

Тема 8. Капітал підприємства

8.1. Поняття капіталу підприємства.

Сутність та склад капіталу підприємства. Власний і позичений капітал, основний і оборотний капітал.

8.2. Основний капітал.

8.2.1. Сутність, склад і структура основних фондів.

Основні фонди як складова виробничих фондів, їх роль у здійсненні процесу виробництва продукції або надання послуг. Поняття та характеристика об'єкту основних фондів. Склад основних фондів відповідно до сучасних стандартів. Класифікація та структура основних фондів. Розподіл основних фондів на виробничі і невиробничі. Активна і пасивна частина основних фондів, їх роль у виробничому процесі.

8.2.2. Методи оцінки вартості основних фондів.

Первісна, переоцінена, залишкова, ліквідаційна вартість; вартість, що амортизується. Справедлива вартість. Індксація основних фондів.

8.2.3. Знос та амортизація основних фондів.

Фізичне та моральне старіння основних фондів. Види морального зносу основних фондів. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань. Оптимізація строків корисного використання основних фондів. Методи амортизації згідно з бухгалтерським обліком. Прискорені методи амортизації.

8.2.4. Показники технічного стану, руху, озброєності праці і ефективності використання основних фондів.

Система показників технічного стану і руху основних фондів, їх взаємозв'язок. Система показників озброєності праці основними фондами. Значення й система показників ефективності використання основних фондів. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи покращення використання основних фондів підприємства. Ремонт основних фондів, види ремонту. Розширене відтворення основних фондів: технічне переозброєння, реконструкція, розширення і нове будівництво. Оцінка доцільності витрат на періодичний ремонт, модернізацію й заміну виробничого устаткування.

8.3. Нематеріальні активи.

8.3.1. Поняття й види нематеріальних активів.

Склад та характеристика нематеріальних активів підприємства, їх вплив на конкурентоспроможність його продукції на ринку. Первинна і переоцінена вартість нематеріальних активів. Амортизація нематеріальних активів, визначення строків їх корисного використання.

8.3.2. Патенти.

Патенти. Патентний захист винаходів. Законодавство з питань захисту патентних прав. Патент як засіб охорони виробничої й господарської діяльності патентоволодаря, як об'єкт комерційних угод. Ознаки патентоздатності винаходів.

8.3.3. Ліцензії.

Ліцензії. Патентні, безпатентні ліцензії. Невиняткові, виняткові, повні ліцензії. Обмеження під час представлення виняткової ліцензії, які одержали найбільше розповсюдження. Субліцензії, відповідальність за субліцензіями. Вибір виду ліцензії. Ліцензійна торгівля, ліцензійні угоди. Самостійні й супутні ліцензійні угоди. Ліцензійні платежі: періодичні й одноразові платежі. Роялті й паушальний платежі. Ліцензійні відділи, відділи закордонного ліцензування, їх основні функції.

8.3.4. Ноу-хау.

Поняття "ноу-хау". Тенденція до розширення торгівлі ноу-хау в сучасних умовах, її причини.

8.3.5. Товарний знак.

Види товарних знаків. Рекламна функція товарного знаку. Підходи до вибору товарного знаку. Вимоги до товарного знаку. Свідоцтво на товарний знак. Реєстрація товарних знаків в Україні. Цивільно-правова відповідальність за використання чужого товарного знаку.

8.4. Оборотний капітал підприємства.

8.4.1. Поняття, складі структура обігових коштів підприємства, їх кругообіг.

Сутнісна характеристика обігових коштів, їх класифікація. Стадії кругообігу оборотних коштів. Обігові кошти, що обслуговують сфери виробництва й обігу. Функціональна та елементна структура обігових коштів. Нормовані й ненормовані обігові кошти. Джерела формування обігових коштів.

8.4.2. Нормування обігових коштів підприємства.

Методи розрахунку нормативів обігових коштів (аналітичний, коефіцієнтний, метод прямого розрахунку). Обчислення нормативів обігових коштів в окремих їхніх елементах (виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції). Визначення сукупного нормативу обігових коштів підприємства.

8.4.3. Показники ефективності використання обігових коштів підприємства та шляхи прискорення їх оборотності.

Основні показники рівня ефективності використання обігових коштів: коефіцієнти оборотності й закріплення, тривалість одного обороту, коефіцієнти оборотності активів, дебіторської й кредиторської заборгованості, матеріальних засобів та ін., методика їх розрахунку. Шляхи підвищення ефективності використання обігових коштів на різних стадіях їх кругообігу. Проблеми нестачі обігових засобів і поновлення їх величини до нормативного рівня.

Модуль 2. Організація та економічні результати діяльності підприємства

Тема 9. Інвестиції

9.1. Поняття і класифікація інвестицій.

Сутність інвестицій, види інвестицій і їх класифікація. Внутрішні та зовнішні інвестиції. Реальні і фінансові інвестиції. Різновиди і структура капітальних вкладень.

9.2. Інвестиційна діяльність підприємства.

Роль інвестицій та джерела їх формування. Підприємство як об'єкт і суб'єкт інвестування. Інвестиційна привабливість та інвестиційна політика підприємства. Інвестиційні рішення, що приймаються на підприємстві.

9.3. Ефективність інвестицій та її підвищення. Інвестиційні проекти.

Оцінка ефективності реальних і фінансових інвестицій. Показники ефективності інвестицій: критерій чистої дисконтованої вартості, період окупності, індекс дохідності. Фактори підвищення ефективності використання інвестицій. Інвестиційні проекти. Цикл, фази та етапи обґрунтування інвестиційного проекту. Фінансовий план та оцінка ефективності інвестиційного проекту.

Тема 10. Інноваційна діяльність

10.1. Характеристика інновацій та інноваційної діяльності.

Поняття інновацій та інноваційної діяльності. Види інновацій: товарні, технологічні, управлінські, інформаційні, соціальні, екологічні. Правове забезпечення інноваційної діяльності підприємств України.

10.2. Інноваційні процеси.

Інноваційні процеси та їх види. Вплив інновацій на підвищення конкурентоспроможності продукції.

10.3. Науково-технічний прогрес та його роль у розвитку економіки.

Сутність науково-технічного прогресу, його форми. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток промислового виробництва. Основні цілі впровадження нової техніки і технологій. Особливості впровадження нової техніки у машинобудуванні України.

10.4. Оцінка ефективності інноваційної діяльності.

Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень. Показники ефективності інноваційної діяльності підприємства. Вплив інноваційних процесів на скорочення тривалості відтворювального циклу виготовлення продукції.

Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

11.1. Сутність техніко-технологічної бази виробництва та її роль у поліпшенні його ефективності.

Характеристика техніко-технологічної бази виробництва. Складові та тенденції розвитку техніко-технологічної бази виробництва. Порівняльна характеристика традиційного та інноваційного типів виробництва.

11.2. Управління технічним розвитком підприємства.

Форми технічного розвитку підприємства. Оцінка технічного рівня підприємства. Основні показники технічного рівня підприємства. Основні етапи та планування технічного розвитку підприємства. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.

11.3. Формування та використання виробничої потужності підприємства.

Поняття, види та чинники формування виробничої потужності підприємства. Методичні принципи розрахунку виробничої потужності. Рівень використання виробничої потужності підприємства.

Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції

12.1. Сутність, структура та принцип організації виробничого процесу.

Виробничий процес та його ціль. Структура виробничого процесу. Принципи організації виробничого процесу. Основні, допоміжні та обслуговуючі процеси.

12.2. Організаційні типи виробництва.

Одиничний, серійний, масовий типи виробництва. Порівняльна характеристика типів виробництва. Типи виробництва та вплив на його організаційно-технічну побудову й ефективність.

12.3. Організація виробничого процесу в часі та просторі.

Виробничий цикл та його структура. Методи поєднання операцій та їхній вплив на виробничий цикл. Послідовний, паралельний, паралельно-послідовний способи передачі предметів праці у виробництві.

12.4. Методи організації виробництва.

Непотоковий і поточковий методи організації виробництва. Організація непотокового виробництва. Загальна характеристика поточкового виробництва. Тенденції розвитку поточкового виробництва.

12.5. Якість продукції.

Поняття якості продукції та показники, що її визначають. Методи оцінки якості продукції. Соціально-економічна ефективність підвищення якості продукції. Основні чинники підвищення якості продукції підприємства.

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

13.1. Поняття собівартості продукції, витрат, витрат операційної діяльності. Класифікація витрат.

Нормативна база щодо визначення понять собівартості продукції і витрат. Виробнича собівартість продукції, собівартість реалізованої продукції. Витрати операційної і звичайної діяльності. Витрати операційної діяльності, які не включаються до собівартості продукції. Класифікація витрат за окремими ознаками. Витрати на гривню товарної продукції.

13.2. Групування витрат за економічними елементами.

Сутність і призначення групування витрат за економічними елементами. Склад економічних елементів витрат. Розрахунок кошторису виробництва за економічними елементами.

13.3. Групування витрат за статтями калькуляції.

Сутність і призначення групування витрат за статтями калькуляції. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об'єкти калькулювання й калькуляційні одиниці. Рекомендована номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей

калькуляції. Методи калькулювання собівартості продукції. Методи віднесення непрямих витрат на окремі види продукції.

13.4. Калькулювання собівартості продукції в комплексних виробництвах.

Методи калькулювання собівартості в комплексних виробництвах: прямої локалізації витрат, виключення витрат, розподілу витрат, комплексний метод; сфера та умови їх застосування.

13.5. Визначення точки беззбитковості.

Характер поведінки витрат залежно від обсягу виробництва й рівня використання виробничих потужностей. Визначення точки беззбитковості з використанням аналітичного й графічного методів.

13.6. Напрями зниження витрат підприємства.

Обґрунтування й вибір напрямів зниження поточних витрат на підприємствах. Групи чинників зниження поточних витрат: підвищення технічного рівня виробництва; вдосконалення організації виробництва, праці й управління; збільшення обсягу виробництва та підвищення якості і конкурентоспроможності продукції.

13.7. Ціноутворення на підприємстві.

Поняття і роль ціни в ринковій економіці. Функції ціни: вимірювальна, облікова, регулююча, стимулююча, перерозподільна. Основні фактори, що впливають на рівень цін. Державне регулювання ціноутворення. Види цін та сфери їх застосування. Види цін згідно із документом "Інкотермс-2000". Методи встановлення ціни. Система знижок і доплат до ціни. Шляхи вдосконалення ціноутворення на продукцію підприємства.

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

14.1. Сутність та класифікація фінансових результатів.

Види діяльності підприємства. Поняття фінансового результату діяльності підприємства. Порядок визначення різних видів прибутку на підприємстві. Відображення фінансових результатів підприємства відповідно до стандартів бухгалтерського обліку. Джерела формування прибутку підприємства. Напрями використання прибутку. Визначення маржинального доходу та порога беззбитковості.

14.2. Оцінка ефективності діяльності підприємства. Сутність та критерії економічної ефективності.

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Система показників рентабельності. Оцінка соціально-економічної ефективності виробництва. Методи визначення порівняльної ефективності варіантів виробни-

чих господарських рішень. Фактор часу в оцінці ефективності діяльності підприємства. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства.

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація.

15.1. Сучасні моделі розвитку підприємств.

Сучасні моделі розвитку підприємств, їх сутнісна характеристика. Трансформація підприємства.

15.2. Поняття, завдання та форми реструктуризації підприємства.

Економічна сутність і мета процесу реструктуризації підприємства. Основні форми реструктуризації: оперативна та стратегічна.

15.3. Види реструктуризації.

Види реструктуризації: організаційно-правова, технічна, економічна, фінансова, управлінська. Ступінь реструктуризації: часткова та комплексна.

15.4. Порядок здійснення й ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання.

Порядок здійснення реструктуризації. Обґрунтування концепції та розробка бізнес-плану реструктуризації. Основні варіанти проведення реструктуризації підприємств. Реалізація та оцінка ефективності проектів реструктуризації.

Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність

16.1. Характеристика економічної безпеки підприємства.

Поняття економічної безпеки підприємства, її головна мета та функції. Структурні елементи економічної безпеки: фінансова, інтелектуальна та кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова складові та їх змістовні характеристики.

16.2. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства.

Сутнісна характеристика та загальна методологія оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Розрахунок сукупного критерію економічної безпеки суб'єкта господарювання

16.3. Санація підприємств.

Санація суб'єктів господарювання. Класична модель процесу фінансового оздоровлення підприємства. Формування стратегічних цілей і тактики проведення санації. Розробка програми та проекту санації. Бізнес-план фінансового оздоровлення, його структура. Техніко-економічне обґрунтування санації підприємства.

16.4. Банкрутство підприємств.

Банкрутство підприємства як економічне явище. Причини та ознаки банкрутства. Законодавство України з питань банкрутства. Етапи та процедура порушення справи про банкрутство. Методика визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання. Модель Альтмана.

16.5. Ліквідація збанкрутілих підприємств.

Порядок ліквідації збанкрутілих підприємств в Україні. Юридичні наслідки ліквідації та форми реалізації майна банкрутів. Черговість задоволення претензій кредиторів.

4. Плани лекцій

Модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

1.1. Поняття підприємства та основні засади його функціонування.

1.2. Теорії підприємств.

1.3. Загальна характеристика підприємницької та господарської діяльності.

1.4. Договірні взаємовідносини в підприємницькій діяльності.

1.5. Міжнародна підприємницька діяльність.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 15; 16; 20; 23 – 26; 28; 30; 31; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

2.1. Класифікація підприємств.

2.2. Господарські товариства.

2.3. Види підприємств за розміром та за формою власності.

2.4. Об'єднання підприємств.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [9; 10; 16; 20; 23 – 25; 28; 30; 31; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

3.1. Сутність та складові зовнішнього середовища господарювання підприємств.

3.2. Зовнішнє середовище найближчого оточення.

3.3. Віддалене (загальне) зовнішнє середовище підприємств.

3.4. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на підприємство.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 4. Структура та управління підприємством

4.1. Структура підприємства.

4.2. Сутність та функції процесу управління.

4.3. Методи управління діяльністю підприємств.

4.4. Організаційні структури управління підприємствами.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 12; 14; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 5. Ринок і продукція

5.1. Ринкове середовище господарювання підприємств.

5.2. Характеристика продукції та її класифікація.

5.3. Виробнича програма підприємства.

5.4. Маркетингова діяльність підприємства та ринку.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 6. Планування діяльності підприємства

6.1. Основи планування.

6.2. Стратегічне планування розвитку підприємства.

6.3. Тактичне та оперативне планування.

6.4. Прогнозування розвитку підприємств.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 11; 16; 18; 19; 23].

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

7.1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства.

Визначення чисельності окремих категорій працівників.

7.2. Кадрова політика і система управління персоналом. Колективний договір.

7.3. Продуктивність праці як економічна категорія. Резерви і фактори зростання продуктивності праці.

7.4. Організація оплати праці на підприємстві. Форми та системи оплати праці працівників різних категорій.

7.5. Склад фонду оплати праці на підприємстві. Мотивація трудової діяльності та організація преміювання працівників.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 38 – 40].

Тема 8. Капітал підприємства

8.1. Поняття капіталу підприємства.

8.2. Основний капітал.

- 8.2.1. Сутність, склад і структура основних фондів.
- 8.2.2. Методи оцінки вартості основних фондів.
- 8.2.3. Знос та амортизація основних фондів.
- 8.2.4. Показники технічного стану, руху, озброєності праці й ефективності використання основних фондів.
- 8.3. Нематеріальні активи.
 - 8.3.1. Поняття й види нематеріальних активів.
 - 8.3.2. Патенти.
 - 8.3.3. Ліцензії.
 - 8.3.4. Ноу-хау.
 - 8.3.5. Товарний знак.
- 8.4. Оборотний капітал підприємства.
 - 8.4.1. Поняття, склад і структура обігових коштів підприємства, їх кругообіг.
 - 8.4.2. Нормування обігових коштів підприємства.
 - 8.4.3. Показники ефективності використання обігових коштів підприємства та шляхи прискорення їх оборотності.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 32; 33; 38 – 46]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Модуль 2. Організація та економічні результати діяльності підприємства

Тема 9. Інвестиції

- 9.1. Поняття і класифікація інвестицій.
- 9.2. Інвестиційна діяльність підприємства.
- 9.3. Ефективність інвестицій та її підвищення. Інвестиційні проекти.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [8; 13; 16; 23 – 25; 28; 31; 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 10. Інноваційна діяльність

- 10.1. Характеристика інновацій та інноваційної діяльності.
- 10.2. Інноваційні процеси.
- 10.3. Науково-технічний прогрес та його роль у розвитку економіки.
- 10.4. Оцінка ефективності інноваційної діяльності.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 36].

Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

11.1. Сутність техніко-технологічної бази виробництва та її роль у поліпшенні його ефективності.

11.2. Управління технічним розвитком підприємства.

11.3. Формування та використання виробничої потужності підприємства.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції

12.1. Сутність, структура та принцип організації виробничого процесу.

12.2. Організаційні типи виробництва.

12.3. Організація виробничого процесу в часі та просторі.

12.4. Методи організації виробництва.

12.5. Якість продукції.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [6; 10; 16; 23 – 25; 28; 29; 31; 38 – 40].

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

13.1. Поняття собівартості продукції, витрат, витрат операційної діяльності. Класифікація витрат.

13.2. Групування витрат за економічними елементами.

13.3. Групування витрат за статтями калькуляції.

13.4. Калькулювання собівартості продукції в комплексних виробництвах.

13.5. Визначення точки беззбитковості.

13.6. Напрями зниження витрат підприємства.

13.7. Ціноутворення на підприємстві.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 32; 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

14.1. Сутність та класифікація фінансових результатів.

14.2. Оцінка ефективності діяльності підприємства. Сутність та критерії економічної ефективності.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 32; 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

15.1. Сучасні моделі розвитку підприємств.

15.2. Поняття, завдання та форми реструктуризації підприємства.

15.3. Види реструктуризації.

15.4. Порядок здійснення й ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [7; 10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність

16.1. Характеристика економічної безпеки підприємства.

16.2. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства.

16.3. Санація підприємств.

16.4. Банкрутство підприємств.

16.5. Ліквідація збанкрутілих підприємств.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [5; 10; 16; 23 – 25; 28; 31; 34; 35; 40 – 41]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

5. Плани семінарських (практичних) занять

Семінарські заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і у процесі самостійного вивчення матеріалу, а також під час виконання індивідуальної науково-дослідної роботи.

У процесі проведення семінарського заняття організується дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів, а також проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена під час обговорення.

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь та навичок виконання певних видів роботи з еконо-

мічного аналізу, пошук резервів виробничо-господарської діяльності підприємств. У процесі проведення практичних занять студенти самостійно або у малих групах (при попередньому поясненні викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації або проводять ділові ігри. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

Плани проведення семінарських (практичних) занять наведені у табл. 6.

Таблиця 6

Плани проведення семінарських (практичних) занять

Назва теми	Перелік практичної роботи (опрацьованих питань)	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства.			
Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва	1.1. Поняття підприємства та основні засади його функціонування. 1.2. Теорії підприємств. 1.3. Загальна характеристика підприємницької та господарської діяльності. 1.4. Договірні взаємовідносини у підприємницькій діяльності. 1.5. Міжнародна підприємницька діяльність	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31]
Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми	2.1. Класифікація підприємств. 2.2. Господарські товариства. 2.3. Види підприємств за розміром та за формою власності. 2.4. Об'єднання підприємств	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 12; 14; 16; 23 – 25; 28; 31]
Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств	3.1. Сутність та складові зовнішнього середовища господарювання підприємств. 3.2. Зовнішнє середовище найближчого оточення. 3.3. Віддалене (загальне) зовнішнє середовище підприємств.	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31]

	3.4. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на підприємство		
Тема 4. Структура та управління підприємством	4.1. Структура підприємства. 4.2. Сутність та функції процесу управління. 4.3. Методи управління діяльність підприємств. 4.4. Організаційні структури управління підприємствами	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [9; 10; 15; 20; 23 – 26; 28; 30; 31]; ресурси мережі Internet [41 – 46]

Продовження табл. 6

1	2	3	4
Тема 5. Ринок і продукція	5.1. Розрахунок валової, товарної, чистої, реалізованої продукції, валового обороту, внутрішньозаводського обороту. 5.2. Оцінка конкурентоспроможності продукції	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [9; 10; 15; 16; 20; 23 – 26; 28; 30; 31]; ресурси мережі Internet [41 – 46]
Тема 6. Планування діяльності підприємства	6.1. Основи планування. 6.2. Стратегічне планування розвитку підприємства. 6.3. Тактичне та оперативне планування. 6.4. Прогнозування розвитку підприємств	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 – 46]; ресурси мережі Internet [41 – 46]
Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	7.1. Розрахунок чисельності персоналу. 7.2. Розрахунок показників руху робочої сили. 7.3. Розрахунок середньорічного виробітку продукції. 7.4. Розрахунок трудомісткості продукції.	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 – 46]

	7.5. Розрахунок фонду оплати праці		
Тема 8. Капітал підприємства	8.1. Визначення структури основних фондів. 8.2. Розрахунок показників технічного стану і руху основних фондів. 8.3. Розрахунок середнього віку обладнання. 8.4. Розрахунок показників озброєності праці основними фондами. 8.5. Розрахунок амортизаційних відрахувань згідно з бухгалтерським обліком.	4	основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 11; 16; 18; 19; 23–25]

Продовження табл. 6

1	2	3	4
	8.6. Розрахунок нормативу обігових коштів по готовій продукції, незавершеному виробництву, витратам майбутніх періодів, готовій продукції. 8.7. Розрахунок показників ефективності використання обігових коштів		
Модуль 2. Організація та економічні результати діяльності підприємства			
Тема 9. Інвестиції	9.1. Розрахунок вартості грошей у часі. 9.2. Розрахунок приросту прибутку в результаті здійснення інвестицій. 9.3. Оцінка доцільності здійснення реальних інвестицій	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [5; 10; 16; 23 – 25; 28; 31; 34; 35; 40; 41]; ресурси мережі Internet [41 – 46]
Тема 10. Інновацій на діяльність	10.1. Характеристика інновацій та інноваційної діяльності. 10.2. Інноваційні процеси. 10.3. Науково-технічний прогрес та його роль у розвитку економіки. 10.4. Оцінка ефективності інноваційної діяльності	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [7; 10; 16; 23 – 25; 28; 31]
Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства	11.1. Розрахунок виробничої потужності підприємства	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 –

			33; 38 –40]; ресурси мережі Internet [41 – 46]
Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції	12.1. Розрахунок показників якості продукції	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 –40]; ресурси мережі Internet [41 – 46]

Закінчення табл. 6

1	2	3	4
Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції	13.1. Розрахунок витрат на виробництво і збут продукції. 13.2. Розрахунок відрахувань на соціальні цілі та віднесення їх до відповідних статей калькуляції і економічного елементу. 13.3. Розподіл непрямих витрат між окремими видами продукції. 13.4. Визначення точки беззбитковості аналітичним і графічним методами. 13.5. Розрахунок витрат на гривню товарної продукції	4	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 –40]
Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	14.1. Розрахунок валового прибутку, фінансового результату від операційної, звичайної діяльності, чистого прибутку. 14.2. Розрахунок системи показників рентабельності	2	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31]

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація	15.1. Сучасні моделі розвитку підприємств. 15.2. Поняття, завдання та форми реструктуризації підприємства. 15.3. Види реструктуризації. 15.4. Порядок здійснення й ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання	1	Основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 36]
Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність	16.1. Характеристика економічної безпеки підприємства. 16.2. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства. 16.3. Санація підприємств. 16.4. Банкрутство підприємств. 16.5. Ліквідація збанкрутілих підприємств	1	Основна [1; 2; 4]; додаткова [8; 13; 16; 23 – 25; 28; 31; 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46]

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (далі ІНДЗ) передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами та статистичною і фінансовою звітністю підприємства.

ІНДЗ з дисципліни "Економіка підприємства" видається студенту викладачем на початку семестру. ІНДЗ виконується студентом самостійно. Студент має представити ІНДЗ на перевірку наприкінці семестру, але не пізніше терміну проведення підсумкового модульного контролю. Оцінка за виконання ІНДЗ враховується при визначенні загальної оцінки з дисципліни.

ІНДЗ складається із двох частин: теоретичної і практичної.

Студент має право самостійно обрати тему та зміст роботи з обов'язковим узгодженням її з викладачем.

У процесі виконання ІНДЗ студент має опрацювати не менше десяти літературних джерел з посиланнями на використані джерела у тексті роботи. При цьому робота має носити творчий характер і бути спрямованою на вирішення певної проблеми та на висловлення особистого погляду автора роботи на питання, які розглядаються у роботі.

ІНДЗ складається з титульної сторінки, змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаної літератури, додатків до індивідуального завдання (за необхідності).

Вступ має розкрити актуальність обраної студентом теми, її проблематику, ціль завдання.

Теоретична частин передбачає вивчення і викладення різних точок зору згідно з обраною темою, їх узагальнення та викладення власної думки з цього питання. Практична частина складається із ситуаційного завдання, вирішення якого має супроводжуватися обґрунтованими висновками.

Висновки мають включати обґрунтовані висновки студента щодо досягнення цілі роботи, рекомендації щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Обсяг ІНДЗ повинен становити у друкованому варіанті 20 – 25 сторінок. Орієнтована кількість сторінок у розділах: вступ – 1 – 2 сторінки, теоретична частина 8 – 10 сторінок, практична частина – 10 – 11 сторінок, висновки – 1 – 2 сторінки.

Список використаної літератури складається у певному порядку: спочатку наводяться законодавчі і нормативні акти, потім загальна та спеціальна література за алфавітом.

6.1. Тематика ІНДЗ

1. Оцінка сучасного стану економіки та основні напрями ринкових перетворень в Україні.

2. Класифікація підприємств.

3. Малий бізнес і його значення для становлення ринкових відносин в Україні.

4. Організаційно-правові форми підприємств, особливості їх створення.

5. Зовнішнє середовище господарювання підприємств.

6. Внутрішнє середовище господарювання підприємств.

7. Формування виробничого процесу і його структура.

8. Основні форми й напрями удосконалення матеріально-технічного забезпечення в Україні.

9. Форми організації промислового виробництва та їх особливості в умовах переходу до ринкових відносин.

10. Виробнича інфраструктура підприємства, її значення та напрями вдосконалення.
11. Соціальна інфраструктура підприємства, її значення та напрями вдосконалення.
12. Управління підприємством.
13. Бюрократичні і адаптивні організаційні структури управління підприємством.
14. Формування виробничої програми підприємства в умовах ринкової економіки.
15. Конкурентоспроможність продукції, основні методи її оцінки та напрями підвищення.
16. Проблема зайнятості й основні напрями її вирішення в Україні.
17. Соціальний захист населення в Україні.
18. Механізм державного регулювання оплати праці в Україні.
19. Регулювання оплати праці найманих працівників на основі тарифних угод.
20. Організація оплати праці на підприємствах.
21. Стан і основні напрями удосконалення оплати праці в Україні.
22. Зарубіжний досвід організації оплати праці.
23. Стан основних засобів на підприємствах України й основні напрями підвищення ефективності їх використання.
24. Сучасна амортизаційна політика в Україні.
25. Нематеріальні активи підприємства, їх склад, види, функції.
26. Напрями підвищення ефективності використання обігових коштів в Україні.
27. Інвестиційна діяльність на підприємстві.
28. Напрями науково-технічного прогресу. Основні напрями й проблеми розвитку науки та техніки в Україні.
29. Методи оцінки ефективності реальних інвестицій.
30. Виробнича потужність, методика її визначення, шляхи підвищення ефективності використання.
31. Якість продукції, основні напрями її підвищення.
32. Класифікація витрат підприємства, основні напрями їх зменшення в умовах ринкової економіки.
33. Політика ціноутворення на підприємстві.
34. Прибуток – найважливіший показник діяльності підприємства.

Формування й напрями використання прибутку в умовах ринкової економіки.

35. Оцінка економічної ефективності діяльності підприємства.
36. Напрями підвищення ефективності діяльності на підприємстві.
37. Антикризова система управління підприємством.
38. Економічна безпека підприємства.
39. Масштаби й тенденції банкрутства підприємств в Україні.
40. Реструктуризація й санація підприємств: вітчизняний і зарубіжний досвід.

7. Самостійна робота студентів

Для опанування матеріалу дисципліни "Економіка підприємства" крім лекційних, семінарських (практичних) занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі.

Основні види самостійної роботи студентів:

1. Вивчення додаткової літератури.
2. Робота з законодавчими, нормативними і інструктивними матеріалами.
3. Підготовка до семінарських (практичних) занять.
4. Підготовка до проміжного та підсумкового контролю знань.

Питання для самостійного опрацювання

**Модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання.
Ресурсне забезпечення діяльності підприємства**

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

1. Господарський кодекс України, його основні засади.
2. Напрями активізації підприємницької діяльності в Україні.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [15; 16; 20; 23 – 26; 28; 30; 31; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

1. Стан малого бізнесу в Україні, напрями його активізації.
2. Економічні аспекти діяльності об'єднань підприємств в Україні.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [9; 10; 20; 23 – 26; 28; 30; 31; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

1. Методи збору інформації про конкурентів.
2. Складання переліку зовнішніх погроз та можливостей. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 26; 28; 31].

Тема 4. Структура та управління підприємством

1. Планування, організація, мотивація та контроль як основні функції управління підприємством.
2. Поняття методів управління. Класифікація методів управління. Економічні, організаційні, соціально-психологічні методи управління.
3. Доцільність і сфера застосування різних видів організаційних структур на підприємствах.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 12; 14; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 5. Ринок і продукція

1. Система контролю за виконанням виробничої програми підприємства.
2. Методичні підходи до визначення конкурентоспроможності продукції.
3. Напрями підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 6. Планування діяльності підприємства

1. Система оперативного планування.
2. Зміст основних розділів бізнес-плану та методика їх складання.
3. Бюджетування, його сутність та види бюджетів.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 11; 16; 18; 19; 23 – 25].

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

1. Колективні форми організації й оплати праці.
2. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках та власності.

3. Зарубіжний досвід управління персоналом у розвинених країнах.

4. Досвід організації оплати праці в розвинених країнах.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 33; 38 – 40].

Тема 8. Капітал підприємства

1. Розширене відтворення основних фондів.

2. Напрями поліпшення використання основних фондів.

3. Ноу-хау. Тенденція до розширення торгівлі ноу-хау в сучасних умовах.

4. Товарний знак, його види і функції.

5. Напрями підвищення ефективності використання обігових коштів.

6. Проблеми нестачі обігових коштів і джерела їх поповнення.

7. Методи визначення нормативу оборотних коштів на підприємстві.

8. Показники використання матеріальних ресурсів.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 – 46]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Модуль 2. Організація та економічні результати діяльності підприємства

Тема 9. Інвестиції

1. Чинники, що впливають на рівень ефективності інвестицій.

2. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [8; 13; 16; 23 – 25; 28; 31; 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 10. Інноваційна діяльність

1. Напрями науково-технічного прогресу в Україні.

2. Основні цілі впровадження нової техніки і технологій.

3. Особливості впровадження нової техніки в машинобудуванні України.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 36].

Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

1. Основні етапи та планування технічного розвитку підприємства.
2. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.
3. Розрахунок виробничої потужності в різних галузях промисловості.
4. Показники ефективності використання виробничої потужності і роботи обладнання.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 32].

Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції

1. Виробничий цикл та його структура. Методи поєднання операцій та їхній вплив на виробничий цикл. Послідовний, паралельний, паралельно-послідовний способи передачі предметів праці у виробництві.

2. Загальна характеристика потокового виробництва. Тенденції розвитку потокового виробництва.

3. Напрями підвищення якості продукції вітчизняних товаровиробників.

4. Показники оновлення продукції.

5. Зарубіжний досвід управління якістю продукції.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [6; 10; 16; 23 – 25; 28; 29; 31; 38 – 40].

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

1. Методи калькулювання собівартості продукції.

2. Методи розподілу непрямих витрат на окремі види продукції.

3. Напрями зниження витрат у промисловості.

4. Види цін в Україні згідно з Законом "Про ціноутворення".

5. Види цін згідно із базисом поставки.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

1. Зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на прибуток підприємства.

2. Джерела фінансування на підприємстві.
3. Система показників економічної ефективності діяльності підприємства у різних галузях народного господарства.
4. Шляхи підвищення рентабельності на підприємствах України.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація.

1. Порядок здійснення реструктуризації.
2. Обґрунтування концепції та розробка бізнес-плану реструктуризації.
3. Реалізація та оцінка ефективності проектів реструктуризації.
4. Основні форми реструктуризації підприємств.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [7; 10; 16; 23 – 25; 28; 34].

Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність

1. Закон України "Про банкрутство", його основні засади.
2. Розробка програми та проекту санації.
3. Методика визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання. Модель Альтмана.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [5; 10; 16; 23 – 25; 28; 31; 34; 35; 40 – 41]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

8. Контрольні запитання для самодіагностики

Модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

1. Сутність теорії підприємства.
2. Сутність неокласичної, інституціональної, еволюційної, підприємницької, "агентської" теоретичних моделей підприємства.
3. Взаємозв'язок підприємства з економічними агентами.
4. Основні цілі діяльності підприємства.
5. Основні принципи господарювання в Україні.
6. Основні завдання діяльності підприємства.
7. Основні ознаки, що дозволяють зарахувати господарюючий суб'єкт до юридичної особи.
8. Сутність підприємницької діяльності.
9. Принципи підприємницької діяльності.
10. Форми підприємницької діяльності.
11. Ознаки підприємництва як особливого виду діяльності.
12. Суб'єкти та об'єкти підприємницької діяльності.
13. Види підприємництва.
14. Види діяльності підприємства.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 15; 16; 20; 23 – 26; 28; 30; 31; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

1. Види підприємств відповідно до законодавства України.
2. Унітарні та корпоративні підприємства.
3. Великі і малі підприємства, їх недоліки та переваги.
4. Класифікація підприємств за сферою діяльності, залежно від кількості виробленої продукції, за рівнем спеціалізації, за характером власності, за монопольним становищем на ринку, за стадією життєвого циклу.
5. Господарські товариства.
6. Об'єднання підприємств, їх характеристика.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [9; 10; 16; 20; 23 – 25; 28; 30; 31; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

1. Сутність зовнішньої середовище господарювання.
2. Можливості та переваги, які забезпечує аналіз зовнішнього середовища.
3. Середовище найближчого оточення.

4. Напрями дослідження конкурентів.
5. Віддалене (загальне) середовище фірми.
6. Складання переліку зовнішніх загроз і можливостей.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 4. Структура та управління підприємством

1. Виробнича структура підприємства, її види.
 2. Групи цехів на підприємстві.
 3. Цехова, безцехова (дільнична), укрупнено-об'єктивна структура підприємства.
 4. Види виробничої структури підприємства залежно від форми спеціалізації основних цехів.
 5. Система управління підприємством.
 6. Принципи організації управління виробництвом.
 7. Функції управління.
 8. Характеристика організаційної структури підприємства.
 9. Бюрократичні та адаптивні організаційні структури підприємства.
- Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 12; 14; 23 – 26; 28; 31].

Тема 5. Ринок і продукція

1. Система показників виробництва і реалізації продукції, методика визначення показників.
2. Характеристика послуги, продукту.
3. Характеристика напівфабрикату, незавершеного виробництва, готової продукції.
4. Чиста, товарна, валова, реалізована продукція.
5. Склад робіт промислового характеру.
6. Валовий оборот, внутрішньозаводський оборот.
7. Планування виробничої програми.
8. Методика оцінки конкурентоспроможності продукції.
9. Державне замовлення.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 6. Планування діяльності підприємства

1. Роль планування в управлінні підприємством.
2. Роль прогнозування як інструментарію і стадії передпланових досліджень.
3. Принципи внутрішньофірмового планування.

4. Методи планування.
 5. Неформалізовані методи планування.
 6. Система планування на підприємстві.
 7. Директивне, індикативне планування.
 8. Стратегічне, тактичне, оперативно-календарне планування.
 9. Класифікація планів за ступенем охоплення, за сферами планування, за обліком зміни даних, за черговістю у часі.
 10. Мета розробки та структура бізнес-плану.
 11. Вимоги до складання бізнес-плану.
- Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 11; 16; 18; 20; 23 – 25].

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

1. Людські ресурси в сукупності економічних ресурсів.
2. Поняття підприємницької здібності.
3. Елементи ринку праці.
4. Специфіка людських ресурсів.
5. Класифікація кадрів в промисловості, категорії персоналу.
6. Характеристики робочої сили.
7. Вимоги, що пред'являються до працівників.
8. Підготовка кадрів.
9. Показники руху кадрів.
10. Показники стабільності кадрів підприємства.
11. Баланс робочого часу.
12. Планування чисельності персоналу.
13. Методи вимірювання продуктивності праці, їхні переваги й недоліки.
14. Види трудомісткості.
15. Фактори зростання продуктивності праці.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 26; 28; 31; 33; 38 – 40].

Тема 8. Капітал підприємства

- 8.1. Основні фонди.
 1. Сутність основних фондів та їх характерні ознаки.
 2. Характеристика об'єкта основних фондів.
 3. Класифікація основних фондів.
 4. Розподіл основних фондів на активну і пасивну частини.
 5. Методи оцінки основних фондів.

6. Визначення первісної вартості об'єкта основних засобів залежно від способу їх отримання.
7. Переоцінена вартість, методика переоцінки основних фондів.
8. Знос основних фондів.
9. Фізичний знос.
10. Моральний знос, дві форми морального зносу.
11. Основні параметри, що впливають на норму амортизації основних фондів.
12. Розрахунок амортизаційних відрахувань згідно з бухгалтерським обліком. Методи амортизації.
13. Прискорені методи амортизації, їх переваги та сфера застосування.
14. Показники, що характеризують фізичний стан основних виробничих фондів.
15. Показники руху основних фондів.
16. Показники ефективності використання основних виробничих фондів.
17. Показники озброєності праці основними фондами.
18. Види ремонтів основних фондів.
19. Модернізація обладнання та оцінка її доцільності.
20. Напрями поліпшення використання основних фондів.

Тема 8.2. Обігові кошти підприємства

1. Сутність оборотних коштів.
2. Обігові фонди, їх склад.
3. Фонди обігу, їх склад.
4. Класифікація обігових коштів за різними класифікаційними ознаками.
5. Система показників використання матеріальних ресурсів.
6. Система показників матеріаломісткості продукції.
7. Нормування виробничих запасів, види виробничих запасів, їх призначення.
8. Нормування обігових коштів у незавершеному виробництві; фактори, що впливають на норматив обігових коштів.
9. Визначення нормативу обігових коштів з готової продукції.
10. Визначення нормативу обігових коштів за витратами майбутніх періодів.

11. Значення зниження величини обігових коштів для підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

12. Показники оборотності обігових коштів.

13. Шляхи прискорення оборотності обігових коштів на різних стадіях їх кругообігу.

Тема 8.3. Нематеріальні активи підприємства

1. Сутність нематеріальних активів.

2. Склад і особливості нематеріальних активів.

3. Оцінка нематеріальних активів.

4. Переоцінка нематеріальних активів.

5. Амортизація нематеріальних активів.

6. Патент, патентний захист.

7. Ліцензія, її види.

8. Функції ліцензійних (патентних) відділів.

9. Ліцензійні угоди, їх види.

10. Види ліцензійних платежів.

11. Фактори формування ставки роялті.

12. Сутність ноу-хау.

13. Причини розширення торгівлі ноу-хау на сучасному етапі.

14. Товарний знак, його види.

15. Товарний знак як об'єкт правової охорони.

16. Функції товарного знака.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 – 46]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Модуль 2. Організація та економічні результати діяльності підприємства

Тема 9. Інвестиції

1. Поняття інвестицій.

2. Фактори, що впливають на обсяги інвестицій.

3. Класифікація інвестицій за об'єктами вкладень коштів, за характером участі в інвестуванні, за періодом інвестування, за формами власності інвестора, за регіональною ознакою.

4. Методи оцінки ефективності інвестицій.

5. Розрахунок приросту прибутку в результаті здійснення реальних інвестицій.

6. Основні організаційно-економічні фактори підвищення ефективності інвестицій.

7. Джерела інвестування.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [8; 13; 16; 23 – 25; 28; 31; 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 10. Інноваційна діяльність

1. Характеристика інноваційних процесів.

2. Основні групи нововведень.

3. Науково-технічний прогрес та інноваційна діяльність підприємства.

4. Інтенсивний і екстенсивний типи економічного зростання.

5. Науково-технічний прогрес, науково-технічна революція.

6. Основні напрями науково-технічного прогресу.

7. Система заходів державного регулювання науково-технічного прогресу.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31; 36].

Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

1. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва.

2. Визначення виробничої потужності.

3. Фактори, від яких залежить виробнича потужність.

4. Вхідна, вихідна і середньорічна виробнича потужність.

5. Календарний, режимний (номінальний), ефективний фонд часу роботи одиниці обладнання.

6. Підхід до розрахунку виробничої потужності залежно від оснащення їх обладнанням однакового або різного призначення.

7. Показники рівня використання виробничої потужності.

8. Показники використання обладнання.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції

1. Виробничі процеси та їх структура.

2. Принципи організації виробництва.

3. Індивідуальний, серійний, масовий типи виробництва та методи їх організації.

4. Потокові, непотокові методи організації виробництва.

5. Тривалість виробничого циклу, методика його розрахунку при послідовному, паралельному, паралельно-послідовному русі предметів праці.

6. Напрями скорочення тривалості виробничого циклу.

7. Поняття якості продукції.

8. Класифікація показників якості продукції.

9. Сертифікація продукції.

10. Форми сертифікації продукції.

11. Зарубіжний досвід управління якістю продукції.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [6; 10; 16; 23 – 25; 28; 29; 31; 38 – 40].

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

1. Поняття витрат.

2. Склад витрат операційної діяльності підприємства.

3. Склад витрат звичайної діяльності підприємства.

4. Надзвичайні витрати.

5. Склад виробничої собівартості і собівартості реалізованої продукції.

6. Класифікація витрат за різними класифікаційними ознаками.

7. Поведінка постійних і змінних витрат при зміні обсягу виробництва у розрахунку на одиницю продукції і весь обсяг.

8. Визначення економічного елементу витрат.

9. Призначення групування витрат за економічними елементами.

10. Склад економічних елементів.

11. Нормативи відрахувань на соціальні цілі для роботодавців згідно з законодавством України.

12. Призначення групування витрат за статтями калькуляції.

13. Рекомендований перелік статей калькуляції.

14. Методи оцінки зворотних відходів та їх відображення у калькуляції.

15. Склад витрат на утримання та експлуатацію устаткування.

16. Склад загальновиробничих витрат.

17. Порядок розподілу фактичних загальновиробничих витрат на розподілені і нерозподілені.

18. Склад статті калькуляції "Втрати від браку", класифікація браку.

19. Склад статті калькуляції "Інші виробничі витрати".

20. Попутна продукція, методи її оцінки.

22. Витрати операційної діяльності, що не включаються до собівартості реалізованої продукції.

23. Склад адміністративних витрат.

24. Склад витрат на збут.

25. Склад інших операційних витрат.

26. Методи віднесення непрямих витрат на окремі види продукції.

27. Методи розподілу витрат у комплексних виробництвах, умови їх застосування.

28. Розрахунок точки беззбитковості.

29. Сутність і функції цін.

30. Порядок визначення цін.

31. Класифікація цін.

32. Види цін за умовами постачання і продажу.

33. Види знижок з ціни, мета їх застосування.

34. Основні стратегії ціноутворення.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [10; 16; 23 – 25; 28; 31 – 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

1. Показники, що характеризують фінансові результати діяльності підприємства.

2. Сутність прибутку.

3. Функції прибутку.

4. Система показників прибутку згідно з законодавством України.

5. Джерела формування показників прибутку.

6. Напрями розподілу прибутку на підприємстві.

7. Зовнішні і внутрішні фактори зростання прибутку.

8. Економічна суть і методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва.

9. Система показників, що характеризує економічну ефективність діяльності підприємства.

10. Система показників рентабельності на підприємстві.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [6; 12; 18; 24 – 26; 29; 32; 33; 38 – 40]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

1. Сучасні моделі розвитку підприємств, їх сутнісна характеристика.
 2. Економічна сутність і мета процесу реструктуризації підприємства.
 3. Основні форми реструктуризації: оперативна та стратегічна.
 4. Види реструктуризації: організаційно-правова, технічна, економічна, фінансова, управлінська.
 5. Ступінь реструктуризації: часткова та комплексна.
 6. Порядок здійснення реструктуризації.
 7. Основні варіанти проведення реструктуризації підприємств.
 8. Реалізація та оцінка ефективності проектів реструктуризації.
- Література:** основна [1; 2; 4]; додаткова [7; 10; 16; 23 – 25; 28; 31].

Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність

1. Поняття економічної безпеки підприємства, її головна мета та функції.
2. Структурні елементи економічної безпеки.
3. Загальна методологія оцінки рівня економічної безпеки підприємства.
4. Санація суб'єктів господарювання.
5. Розробка програми та проекту санації.
6. Банкрутство підприємства як економічне явище.
7. Причини та ознаки банкрутства.
8. Етапи та процедура порушення справи про банкрутство.
9. Порядок ліквідації збанкрутілих підприємств України.

Література: основна [1; 2; 4]; додаткова [5; 10; 16; 23 – 25; 28; 31; 34; 35; 40 – 41]; ресурси мережі Internet [41 – 46].

9. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять,

консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, які винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

1) індивідуальних консультацій (запитання – відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);

2) групових консультацій (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик у виробничу практику).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

1) індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання);

2) групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, рольових ігор, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

1) індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань;

2) підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі;

3) підготовки рефератів для виступу на науковій конференції.

10. Методики активізації процесу навчання

При викладанні дисципліни "Економіка підприємства" для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких як проблемні лекції; робота в малих групах; семінари-дискусії; кейс-метод; ділові ігри.

Розподіл форм і методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено у табл. 7.

Таблиця 7

Розподіл форм і методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва	Проблемна лекція з питання "Підприємство як відкрита система"
Тема 2. Види підприємств, їх	Міні-лекція "Порівняльні характеристики госпо-

організаційно-правові форми	дарських товариств, особливості їх функціонування"
Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств	Семінар-дискусія "Напрями збору інформації про конкурентів"
Тема 4. Структура та управління підприємством	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Вибір організаційних структур управління", презентація результатів роботи в малих групах
Тема 5. Ринок і продукція	Семінар-дискусія "Порядок та послідовність розробки виробничої програми на підприємстві"
Тема 6. Планування діяльності підприємства	Кейс "Обґрунтування місії і цілей малого підприємства"
Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Визначення оптимальної чисельності працівників на підприємствах", презентація результатів роботи в малих групах
Тема 8. Капітал підприємства	Проблемна лекція з питання "Прискорена амортизація, умови доцільності її застосування". Проблемна лекція з питання "Оцінка нематеріальних активів". Проблемна лекція з питання "Напрями прискорення оборотності обігових коштів на підприємствах України"
Тема 9. Інвестиції	Проблемна лекція з питання "Інвестиційна привабливість підприємств України"
Тема 10. Інноваційна діяльність	Міні-лекція "Проблеми інноваційного розвитку України та шляхи їх вирішення"
Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства	Міні-лекція "Стан використання виробничих потужностей на підприємствах України та шляхи покращення їх використання"
Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Виробничий цикл, методи скорочення тривалості виробничого циклу", презентація результатів роботи в малих групах Проблемна лекція з питання "Зарубіжний досвід підвищення якості продукції та можливості його застосування на вітчизняних підприємствах"

Закінчення табл. 7

1	2
Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції	Проблемна лекція з питання "Методи розподілу витрат підприємства на постійні і змінні". Проблемна лекція з питання "Вибір методів визначення ціни"
Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Напрями удосконалення фінансової роботи на підприємстві",

підприємства	презентація результатів роботи в малих групах Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України", презентація результатів роботи в малих групах
Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація	Робота в малих групах "Обговорення доцільності реструктуризації підприємств"
Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність	Міні-лекція "Процедура банкрутства, її послідовність"

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов достатньою мірою відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор задає питання, які спонукають студентів шукати розв'язання проблемної ситуації. Така система примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

На початку проведення проблемної лекції необхідно чітко сформулювати проблему, яку необхідно вирішити студентам. При викладанні лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлювати лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студент міг використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємкістю. Складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

На початку проведення міні-лекції лектор акцентує увагу студентів на необхідності представити викладений лекційний матеріал у так званому структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які зафіксовані у плані лекцій, але викладаються вони стисло. Лекційне заняття, проведене у такий спосіб, пробуджує у студента активність та увагу при сприйнятті матеріалу, а також спрямовує його на використання системного підходу при відтворенні інформації, яку він одержав від викладача.

Проблемні лекції та міні-лекції доцільно поєднувати з такою формою активізації навчального процесу, як робота в малих групах.

Робота в малих групах дає змогу структурувати лекційні або практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Після висвітлення проблеми (при використанні проблемних лекцій) або стислого викладання матеріалу (при використанні міні-лекції) студентам пропонується об'єднуватися у групи по 5–6 осіб та презентувати наприкінці заняття своє бачення та сприйняття матеріалу.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту виконання індивідуальних завдань, інструктажу, для демонстрації нових товарів та послуг. Однією з позитивних рис презентації та її переваг при використанні у навчальному процесі є обмін досвідом, який здобули студенти при роботі у певній малій групі.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми. Вони розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Ділові та рольові ігри – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання рівня оволодіння студентами професійними компетенціями передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись в таких формах:

1. Оцінювання роботи студентів у процесі практичних (семінарських) занять.
2. Оцінювання виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.
3. Проведення проміжного контролю

4. Проведення модульного контролю
5. Проведення підсумкового письмового іспиту

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на практичних (семінарських) заняттях

Оцінювання проводиться за 12-бальною шкалою за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки

Оцінка "відмінно" (12 балів) ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді до усіх п'яти зазначених критеріїв. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При оцінюванні практичних завдань увага приділяється також їх якості та самостійності, своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Критерії оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання оцінюється за такими критеріями:

1) самостійність виконання;

2) логічність та послідовність викладення матеріалу;

3) повнота розкриття теми (проблемної ситуації чи практичного завдання);

4) обґрунтованість висновків;

5) використання статистичної інформації та додаткових літературних джерел;

6) наявність конкретних пропозицій;

7) якість оформлення.

Проміжний модульний контроль

Проміжний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля та вміння застосувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді тестування. При цьому тестове завдання може містити як запитання, що стосуються суто теоретичного матеріалу, так і запитання, спрямовані на вирішення невеличкого практичного завдання.

Тестові завдання містять запитання одиничного і множинного вибору різного рівня складності. Для оцінювання рівня відповідей студентів на тестові завдання використовуються такі критерії оцінювання:

оцінка 12 балів виставляється у випадку, якщо студент правильно відповів на 24 тестові запитання;

оцінка 11 балів – 23–21 правильних відповідей;

оцінка 10 балів – 20–19 правильних відповідей;

оцінка 9 балів – 18–17 правильних відповідей;

оцінка 8 балів – 16–15 правильних відповідей;

оцінка 7 балів – 14–13 правильних відповідей;

оцінка 6 балів – 12–11 правильних відповідей;

оцінка 5 балів – 10–9 правильних відповідей;

оцінка 4 бали – 8–7 правильних відповідей;

оцінка 3 бали – 6–5 правильних відповідей;

оцінка 2 бали – 4–3 правильних відповідей;

оцінка 1 бал – 2–1 правильних відповідей.

Тести для проміжного контролю обираються із загального переліку тестів за відповідними модулями.

Проведення поточно-модульного контролю

Модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: лекційний (теоретичний) модуль та практичний модуль. Модульний контроль проводиться у письмовій формі після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та виконані практичні (семінарські) завдання в межах кожного з двох модулів.

Таким чином, після вивчення тем 1 – 8 (змістовний модуль 1) студенти денної форми навчання виконують завдання до модуля 1. Відповідно, після вивчення тем 9 – 16 (змістовний модуль 2) завдання до модуля 2.

Завдання модульного контролю містять завдання з лекційного та практичного модуля.

Зразок завдання до модуля 1

Теоретична частина

Тестові завдання одиничного і множинного вибору.

Практична частина

Завдання 1 (стереотипне). Річний обсяг виробництва продукції 40 000 т. Склад працівників цеху за категоріями і ефективний фонд часу їх роботи наведений у таблиці. Витрати часу працівників допоміжних цехів та загальнозаводських служб складають 200 тис. людино-годин; витрати часу адміністративно-управлінського персоналу становлять 62 400 людино-годин.

Розрахувати технологічну трудомісткість виготовлення продукції, трудомісткість обслуговування, цехову та повну трудомісткість.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунку трудомісткості продукції

Склад працівників	Чисельність працівників, осіб	Ефективний фонд робочого часу за рік, годин
Робочі, зайняті виробництвом продукції	115	1 900
Робочі, які обслуговують виробництво	50	1 880
Керівники, спеціалісти, службовці	16	1 860

Викладач _____

Загальна модульна оцінка складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час семінарських (практичних) занять, оцінки за виконання індивідуального завдання та оцінки за виконання модульної контрольної роботи.

Проведення підсумкового письмового іспиту

Умовою допуску до іспиту є позитивні оцінки з поточного модульного контролю знань (для студентів заочної форми навчання – захист контрольної роботи з оцінкою 4 – 12 балів).

Іспит здійснюється у письмовій формі за екзаменаційними білетами.

Екзаменаційний білет складається із п'яти завдань: трьох стереотипних, діагностичного і евристичного завдання, що дають змогу перевірити рівень оволодіння студентами професійними компетенціями, які студент повинен отримати під час вивчення навчальної дисципліни "Економіка підприємства".

Зразок екзаменаційного завдання

Навчальна дисципліна "Економіка підприємства"

Екзаменаційний білет № 1

1. Стереотипне завдання. Розрахувати показники технічного стану і руху основних фондів, якщо їх первісна вартість на початок року становила 2 764,0 тис. грн, протягом року були введені основні фонди на суму 77,0 тис. грн та виведені на суму 65,0 тис. грн. Знос основних фондів на початок року становив 1 260,0 тис. грн, на кінець – 1 338,0 тис. грн.

2. Стереотипне завдання. Визначити потребу в обігових коштах по виробничим запасам за даними, наведеними у таблиці.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку нормативу обігових коштів по виробничим запасам

Види сировини	Питомі витрати сировини у звітному році, т / т	Ціна 1 т сировини у звітному році, грн	Інтервал постачання, днів	Витрати часу на підготовку сировини, днів
А	0,955	1 340	30	2
Б	0,145	2 180	40	3
В	0,124	1 780	20	2

Розмір страхового запасу у днях дорівнює 30 % від норми поточного запасу.

Стереотипне завдання. Розрахувати рентабельність активів, власного капіталу, діяльності і рентабельність продукції, якщо чистий прибуток становить 25,2 тис. грн. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становить 485 тис. грн. Валюта балансу на початок року – 430,0 тис. грн, на кінець – 480,0 тис. грн; джерела власних коштів на початок року – 310,0 тис. грн, на кінець – 360,0 тис. грн. Річна собівартість реалізованої продукції 330,0 тис. грн, адміністративні витрати, витрати на збут – 95,0 тис. грн.

Діагностичне завдання. У результаті проведення маркетингових досліджень був визначений попит на продукцію підприємства у розмірі 3 тис. шт. Оцінити, чи доцільно здійснювати виробництво зазначеного

обсягу продукції, визначивши точку беззбитковості аналітичним і графічним методами, якщо постійні витрати на весь обсяг виробництва становлять 658 тис. грн, змінні витрати на одиницю продукції дорівнюють 480 грн, ціна одиниці продукції 790 грн. Визначити, який обсяг виробництва забезпечить підприємству прибуток від операційної діяльності у розмірі 300 тис. грн та чистий прибуток у розмірі 250 тис. грн.

Евристичне завдання. Маркетингові дослідження на підприємстві виявили, що в наступному періоді зросте попит на карбамід, що виробляє підприємство. З метою задоволення зростаючого попиту передбачається реконструкція цеху з виробництва карбаміду. Оцінити доцільність реконструкції діючого виробництва карбаміду. Вихідні дані для розрахунку виробничої потужності цеху карбаміду до реконструкції наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Вихідні дані для розрахунку виробничої потужності цеху карбаміду до реконструкції

Відділення	Кількість апаратів, шт.	Прогресивна продуктивність апарату, т/годину	Простої за нормою одиниці обладнання, годин
1. Компримування	1	73,0	860
2. Синтез	1	42,0	860
3. Кристалізація	1	64,0	860
4. Дозування	2	45,0	900

Процес виробництва – безперервний. З метою ліквідації "вузького місця" передбачається установка додаткової колони синтезу, прогресивна продуктивність якої становить 15,2 т/годину, ефективний фонд часу роботи колони – 7 900 годин за рік. Потреба у карбаміді та ринки його збуту наведені у табл. 3. У результаті реконструкції цеху зміняться питомі витрати електроенергії і теплової енергії, їх значення наведені у табл. 4. Капітальні вкладення на реконструкцію цеху карбаміду наведені у табл. 5. Ціна 1 т карбаміду становить 180 грн, витрати на її виробництво до реконструкції – 148 грн. Постійні витрати до реконструкції на весь випуск складають 11 958 тис. грн. Норма амортизації обладнання становить 20,0 %, витрати на утримання – 4,0 %, на ремонт – 5,0 % від вартості обладнання. Норма амортизації будівель і споруд дорівнює 5 %, витрати на їх утримання – 3 %, на ремонт – 2 % від вартості будівель і споруд. Період розрахунку – 5 років. Процентна ставка за кредит у даному періоді становить 15 %. Обґрунтувати доцільність реконструкції

виробництва карбаміду, розрахувати критерій чистої дисконтованої вартості, період окупності та індекс дохідності, зробити висновки.

Таблиця 3

Потреба в карбаміді и ринки його збуту

Показники	Потреба, т/рік
Потреба в карбаміді:	
1) на внутрішньому ринку:	
у промисловості	5 200
у сільському господарстві	16 500
2) на експорт	
Китай	250 000
Іран	133 300

Таблиця 4

Питомі витрати електроенергії і теплової енергії

Найменування ресурсів	Питомі витрати		Ціна, грн
	до реконструкції	після реконструкції	
Електроенергія, тис. кВт/год.	0,172	0,166	83,8
Теплоенергія, Гкал	1,054	0,716	27,8

Таблиця 5

Капітальні вкладення на реконструкцію цеху карбаміду

Найменування витрат	Кошторисна вартість, тис. грн
Будівельні роботи	1 026,095
Монтажні роботи	623,530
Вартість обладнання	2 124,670
Інші витрати	418.605

Затверджено на засіданні кафедри регіональної економіки.

Протокол № ____ від ____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри _____

Екзаменатор _____

Для оцінки письмової екзаменаційної роботи використовуються такі критерії:

Оцінка 12 балів ставиться за умови абсолютно правильного вирішення всіх практичних завдань. При виконанні завдань студент виявляє дуже високий ступінь оволодіння професійними компетенціями

зі здійснення розрахунків економічних показників, з аналізу ефективності діяльності підприємства та з прийняття оптимальних рішень щодо організації фінансово-господарської діяльності підприємства. Студент застосовує системні знання навчального матеріалу на бездоганно якісному рівні, є оригінальні версії щодо вирішення практичних завдань. Висновки до завдань аргументовані та обґрунтовані, викладені у логічній послідовності на дуже високому рівні.

Оцінка 11 балів ставиться за умови абсолютно правильного вирішення всіх практичних завдань. При виконанні завдань студент виявляє високий ступінь оволодіння професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників, з аналізу ефективності діяльності підприємства та з прийняття оптимальних рішень щодо організації фінансово-господарської діяльності підприємства. Студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, що передбачені навчальною програмою. Практичні завдання виконуються з використанням типового алгоритму з творчим підходом. Усі етапи вирішення аргументовані, висновки обґрунтовані, викладені у логічній послідовності. Оформлення виконання практичних завдань має бути охайним.

Оцінка 10 балів ставиться за умови, що всі практичні завдання вирішені в цілому правильно. При виконанні завдань студент виявляє досить високий ступінь оволодіння професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників, з аналізу ефективності діяльності підприємства та з прийняття оптимальних рішень щодо організації фінансово-господарської діяльності підприємства. Студент застосовує глибокі знання навчального матеріалу, що передбачені навчальною програмою. Практичні завдання виконуються з використанням типового алгоритму, але при виконанні студент припускається окремих неточностей, які суттєво не впливають на повноту і змістовність відповідей. Оформлення виконання практичних завдань має бути охайним, містити обґрунтовані висновки, викладені у логічній послідовності.

Оцінка 9 балів ставиться за умови абсолютно правильного вирішення чотирьох практичних завдань з аргументованими, обґрунтованими та логічно викладеними висновками або вирішення усіх практичних завдань в цілому правильно з використанням типового алгоритму, але при наявності окремих несуттєвих помилок чи не зовсім повних висновків. Оформлення роботи має бути охайним. При виконанні завдань студент виявляє досить високий ступінь оволодіння професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників, з аналізу ефективності діяльності підприємства, але недостатній ступінь

оволодіння професійними компетенціями з прийняття управлінських рішень щодо організації фінансово-господарської діяльності підприємства.

Оцінка 8 балів ставиться за умови правильного вирішення чотирьох практичних завдань. При виконанні завдань студент виявляє досить високий ступінь оволодіння професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників, з аналізу ефективності діяльності підприємства, але не володіє професійними компетенціями з прийняття оптимальних управлінських рішень щодо організації фінансово-господарської діяльності підприємства. При виконанні завдань студент застосовує основні знання навчального матеріалу, що передбачені навчальною програмою. Практичні завдання виконуються в цілому правильно з використанням типового алгоритму, при їх виконанні студент припускається окремих несуттєвих помилок, або наводить не зовсім повні висновки.

Оцінка 7 балів ставиться за умови вирішення чотирьох практичних завдань. При виконанні завдань студент виявляє достатньо високий ступінь оволодіння професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників, але невисокий ступінь оволодіння професійними компетенціями з аналізу ефективності діяльності підприємства, і зовсім не володіє професійними компетенціями з прийняття оптимальних рішень щодо організації фінансово-господарської діяльності підприємства. При виконанні завдань студент застосовує основні знання навчального матеріалу, що передбачені навчальною програмою. Практичні завдання виконуються в цілому правильно, але з незначними арифметичними помилками (тобто методичний підхід до вирішення завдання є правильним, але припущені неточності у розрахунках певних показників). Висновки до завдань недостатньо повні та аргументовані.

Оцінка 6 балів ставиться за умови вирішення трьох практичних завдань з повними та аргументованими висновками або неповного вирішення чотирьох практичних завдань, що виконані без достатнього розуміння навчального матеріалу з припущенням помилок та неповними, необґрунтованими висновками. При виконанні завдань студент виявляє достатньо високий ступінь оволодіння тільки професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників.

Оцінка 5 балів ставиться за умови вирішення трьох практичних завдань в цілому правильно, але з незначними арифметичними помилками (тобто методичний підхід до вирішення завдання є правильним, але припущені неточності у розрахунках певних показників). При виконанні завдань студент виявляє достатній ступінь оволодіння професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників. При

виконанні завдань студент, застосовуючи навчальний матеріал, робить неповні висновки, або зовсім не робить висновків.

Оцінка 4 бали ставиться за умови вирішення двох практичних завдань. При виконанні завдань студент виявляє достатній ступінь оволодіння професійними компетенціями зі здійснення розрахунків економічних показників. При виконанні завдань студент без достатнього розуміння застосовує навчальний матеріал, стикається із значними труднощами при аналізі та порівнянні економічних явищ та процесів.

Оцінка 3 бали ставиться за умови, що жодне завдання екзаменаційного білета не вирішене правильно. При виконанні практичних завдань студент припускається досить великої кількості грубих помилок і отримує неправильний результат, стикається із значними труднощами при аналізі та порівнянні економічних явищ та процесів. Студент виявляє недостатній ступінь оволодіння професійними компетенціями, що передбачені навчальною програмою.

Оцінка 2 бали ставиться за умови, що при виконанні практичних завдань студент навів окремі економічні формули без пояснень, виконав окремі розрахунки без алгоритму зі значними грубими помилками, що не дозволило отримати певний результат. Студент не виявляє повного оволодіння жодною професійною компетенцією, що передбачені навчальною програмою.

Оцінка 1 бал ставиться за умови, що в роботі не запропоновано жодного підходу до вирішення завдання. Студент не виявляє оволодіння жодною професійною компетенцією, що передбачені навчальною програмою.

Кожне завдання екзаменаційного білета оцінюється окремо за 12-ти бальною системою. Загальна оцінка розраховується як арифметична сума оцінок за кожне завдання з урахуванням коефіцієнтів значущості завдань: для стереотипних завдань – 0,15; для діагностичного завдання – 0,25; для евристичного завдання – 0,45.

Підсумкова оцінка з дисципліни визначається як середнє арифметичне з підсумкової модульної оцінки та оцінки за результатами письмового іспиту.

Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з методикою переведення показників успішності знань студентів університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 8).

Таблиця 8

Переведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	відмінне виконання	A	12-11	відмінно
25	вище середнього рівня	B	10	
30	взагалі робота виконана правильно, але з певною кількістю помилок	C	9 – 7	добре
25	непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	6	задовільно
10	виконання задовольняє мінімальні критерії	E	5 – 4	
-	потрібне повторне перескладання	FX	3	незадовільно
-	повторне вивчення дисципліни	F	2 – 1	

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства : навч.-метод. посібн. / М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 320 с.
2. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – 3-є вид., перероб. та доп. – К. : ХНЕУ, 2002. – 528 с.
3. Практичні завдання та методичні рекомендації до їх виконання з навчальної дисципліни "Економіка підприємства" для студентів напряму підготовки "Управління персоналом та економіка праці" денної форми навчання / укл. Є. П. Кожанова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 85 с.
4. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. / Л. І. Шваб. – К. : Каравела, 2005. – 568 с.

12.2. Додаткова

5. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г. А. Андрощук. – К. : ИД "Ин Юре", 2000. – 398 с.
6. Басовский Л. Е. Управление качеством / Л. Е. Басовский. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 212 с.
7. Белых Л. П. Реструктуризация предприятия / Л. П. Белых. – М. : ООО "Изд. ЮНИТИ-ДАНА", 2001. – 398 с.
8. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента. В 2-х т.

- / И. А. Бланк – К. : Ника-Центр: Эльга-Н, 2001. – Т. 1 – 536 с.; Т. 2 – 512 с.
9. Блинов А. О. Малое предпринимательство: Теория и практика / А. О. Блинов, И. Н. Шапкин. – М. : Дашков и К, 2003. – 272 с.
10. Бойчик І. М. Економіка підприємства / І. М. Бойчук. – К. : Атіка, 2007. – 528 с.
11. Бухалков Л. И. Внутрифирменное планирование / Л. И. Бухалков. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 400 с.
12. Васильченко Н. Современная система управления предприятием / Н. Васильченко. – М. : Бизнес-шк. "Интел-Синез", 2003. – 320 с.
13. Вихров А. Источники инвестиционных ресурсов предприятия / А. Вихров. – М. : Ин-т микроэкономики: Новый век, 2002. – 70 с.
14. Виханский О. С. Менеджмент : учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – 3-е изд. – М. : Гардарники, 2001. – 528 с.
15. Внешнеэкономическая деятельность предприятия / под. ред. Л. Е. Стровского. – М. : ЮНИТИ, 2000. – 824 с.
16. Гетьман О. О. Економіка підприємства / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
17. Голощапов Н. А. Организация ценообразования на предприятии / Н. А. Голощапов. – М. : ГЕЛАН, 2001. – 358 с.
18. Горемыкин В. А. Планирование на предприятии / В. А. Горемыкин. – М. : Филинь, 2003. – 518 с.
19. Горемыкин В. А. Экономическая стратегия предприятия / В. А. Горемыкин. – М. : Филинь, 2001. – 508 с.
20. Господарський кодекс України. – Х. : ТОВ "Одіссей", 2004. – 248 с.
21. Грибов В. Д. Экономика предприятия : учебн. пособ. Практикум / В. Д. Грибов, В. П. Грузинов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 336 с.
22. Економіка підприємства: Зб. практ. задач і конкретних ситуацій / за ред. С. Ф. Покропивного. – К.: КДЕУ, 2000. – 328 с.
23. Економіка підприємства : навч. посібн. / за ред. А. В. Калини. – К. : Знання, 2007. – 324 с.
24. Економіка підприємства : навч. посібн. / за ред. В. І. Мацибори. – К. : Каравела, 2008. – 312 с.
25. Економіка підприємства / за ред. Н. Й. Реверчук. – К. : УБС НБУ, 2007. – 160 с.
26. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : підручник / за ред. І. В. Багрова. – Дніпропетровськ : ДДФЕІ, 2002. – 584 с.
27. Кислов Д. В. Малые предприятия. – М. : "ИД "Главбух", 2003. – 368 с.
28. Ковальчук В. М. Економіка підприємства / В. М. Ковальчук. – К. : Знання, 2008. – 680 с.
29. Ліпич Л. Організація виробництва / Л. Ліпич. – Луцьк : РВВ

ЛДТУ, 2002. – 254 с.

30. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання / за ред. Л. І. Вороніної. – К. : Вид. Європ. Ун-ту, 2002. – 308 с.

31. Манів З. О. Економіка підприємства : навч. посібн. / З. О. Манів, І. М. Луцький. – К. : Знання, 2006. – 580 с.

32. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Нормативна база. Нова редакція. – Х. : Курсор, 2008. – 268 с

33. Продиус Ю. И. Экономика предприятия : учеб. пособ. / Ю И. Продиус – Х.: ООО "Одиссей", 2004. – 416 с.

34. Соколенко В. А. Санационный менеджмент: реалии, проблемы, решения / В. А. Соколенко. – Х.: Основа, 2001. – 250 с.

35. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 410 с.

36. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник. – 2-е изд. / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 2000. – 624 с.

37. Харів П. С. Економіка підприємства : збірник задач і тестів / П. С. Харів. – К. : Знання-Прес, 2001. – 302 с.

38. Шаповал В. Економіка підприємства. Уведення в спеціальність / В. Шаповал. – Дніпропетровськ : ДУЕП, 2002. – 286 с.

39. Экономика предприятия / под ред. Л. Г. Мельник. – Сумы : Унив. кн., 2002. – 632 с.

40. Экономика предприятия : учебн. пособ. / под ред. П. А. Орлова. – Х. : Изд. ХГЭУ, 2000. – 400 с.

12.3. Ресурси мережі Internet

41. Сервер Верховной Рады Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: portal.Rada.gov.ua.

42. ЛигаБизнесИнформ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.liga.net.

43. Нормативные акты Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nau.kiev.ua.

44. Налоги и бухгалтерский учет [Электронный ресурс]. – Режим доступа: basa.tav.kharkov.ua.

45. Право. Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.legal.cov.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.

46. Украинское право [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ukrpravo.com.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів у галузі економіки підприємства	5
2. Тематичний план навчальної дисципліни	12
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	13
4. Плани лекцій	26
5. Плани семінарських (практичних) занять	30
6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання	35
7. Самостійна робота студентів	37
8. Контрольні запитання для самодіагностики	42
9. Індивідуально-консультативна робота	51
10. Методики активізації процесу навчання	51
11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	54
12. Рекомендована література	64
12.1. Основна	64
12.2. Додаткова	64
12.3. Ресурси мережі Internet	66

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА"
для студентів напряму підготовки 6.030505
"Управління персоналом та економіка праці"
всіх форм навчання**

Укладач **Кожанова Євгенія Пилипівна**

Відповідальний за випуск **Гавкалова Н. Л.**

Редактор **Пушкар І. П.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2012 р. Поз. № 494.

Підп. до друку

Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 4,25. Обл.-вид. арк. 5,31. Тираж прим. Зам. №

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*